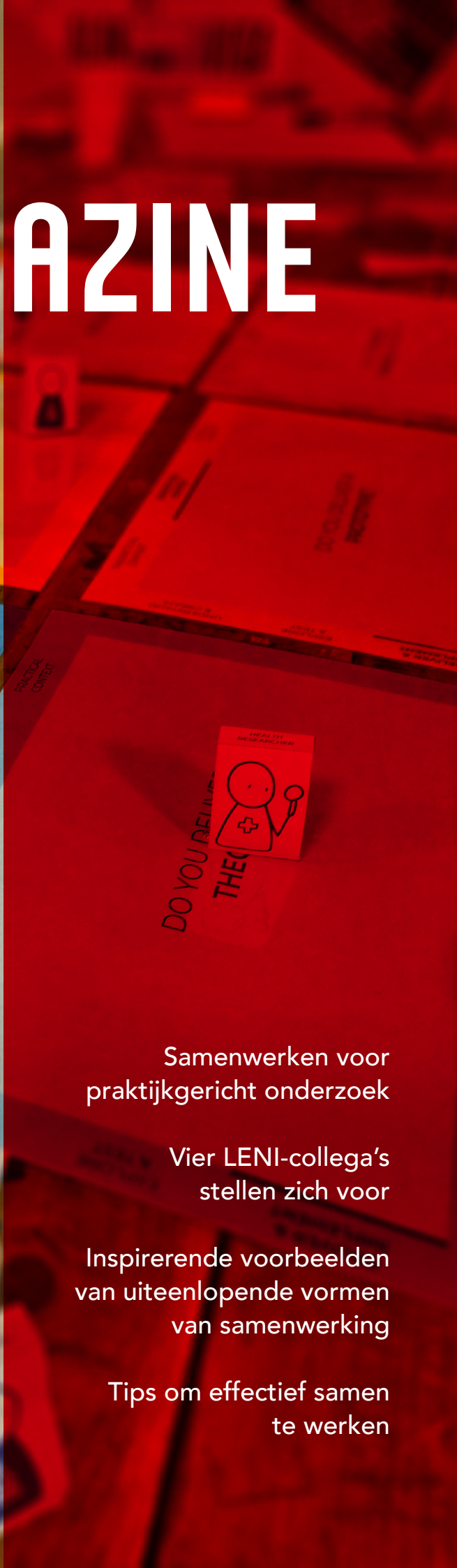

Nummer 4, 15 december 2021

Kenniscentrum Leren en Innoveren

LENI MAGAZINE

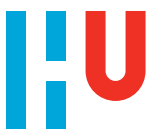

Samenwerken voor
praktijkgericht onderzoek

Vier LENI-collega's
stellen zich voor

Inspirerende voorbeelden
van uiteenlopende vormen
van samenwerking

Tips om effectief samen
te werken

HOGESCHOOL
UTRECHT

Dit is alweer het vierde nummer van het LENI Magazine, het digitale tijdschrift van het kenniscentrum Leren en Innoveren (LENI) van Hogeschool Utrecht, dat twee maal per jaar verschijnt. Met het LENI Magazine willen we een inkijkje bieden in de breedte van het praktijkgericht onderzoek dat we doen. Het is bedoeld voor iedereen die geïnteresseerd is in het onderzoek van LENI en de mensen die daarbij betrokken zijn.

COLOFON

Eindredactie

Anita Cremers
Marcel Withoos

Redactie

Tim Grandiek
Natascha Helmer
Remko van der Lugt
Nicolien Montessori

Vormgeving en digitale productie

Jaaf Design

Fotografie

Corné Clemens, Seth Carnill, Femke van den Heuvel, Natascha Helmer, Marjolein Willink, Palau Holst, Marjo Salentijn, Kees Rutten, Karin Tetteroo, foto's uit eigen bestanden. We hebben geprobeerd alle fotografen van de foto's te achterhalen en hier te noemen. Hebben we foto's van jou gebruikt maar jou niet genoemd? Neem dan contact op met de eindredactie (anita.cremers@hu.nl en marcel.withoos@hu.nl).

Link

[HU.nl/leren-en-innoveren](https://hu.nl/leren-en-innoveren)

Het thema van dit nummer is samenwerken. Praktijkgericht onderzoek houdt in essentie samenwerken in: met praktijkpartners, andere kennisinstellingen en het onderwijs. Bij LENI is dat misschien nog wel meer aan de orde dan bij de andere HU kenniscentra, vanwege onze domeinoverstijgende thematiek en onderzoeksvragen (*"Op welke wijze kunnen professionals omgaan met complexiteit en dynamiek in beroepspraktijken en richting geven aan hun handelen en ontwikkeling? Welke competenties zijn van belang en hoe kunnen deze geleerd worden? Hoe kan het onderwijs hieraan bijdragen?"*).

Daarom werken we veel samen met de andere drie kenniscentra (Gezond en Duurzaam Leven, Sociale Innovatie en Digital Business & Media) en dragen op deze manier bij aan alle vier de expertisegebieden van de HU (Samen lerend, Samen gezond, Samen duurzaam en Samen digitaal). Ook zijn er nauwe samenwerkingsverbanden met veel HU-onderwijsinstellingen. In projecten werken we altijd samen met onze praktijkpartners, uit het onderwijs maar ook uit allerlei publieke en private organisaties, in de regio Utrecht en daarbuiten. Samenwerking met andere hogescholen, universiteiten en kennisinstellingen staat ook hoog in het vaandel.

Dit nummer illustreert het brede palet aan samenwerkingen en samenwerkingsvormen waar LENI aan deelneemt én die LENI ook zelf in gang zet. Zo leggen we bijvoorbeeld verbindingen tussen zorg en welzijn, techniek en taal, het creatieve domein en het zorgdomein, universiteit en hogeschool, verschillende regio's, binnen een wijk en uiteraard tussen leren en innoveren.

We wensen je heel veel leesplezier en inspiratie voor samenwerking!

De redactie.

INHOUD

4

Samenwerken voor gezondheid en welzijn

8

Samenwerken in regio's – SPRONG
Meertaligheid wil meer

12

Ik ben ook LENI

16

Tien tips voor effectieve samenwerking

20

Interdisciplinair werken in de praktijk. Van mooie dromen en de harde (?) werkelijkheid

24

Openbare lessen Kristin Vanlommel en Mieke Koeslag-Kreunen

14

Overlab: lerende netwerken voor Leren en Innoveren

18

De meerwaarde van samenwerking tussen design en health

22

Column Lisette Munneke en Mieke Koeslag-Kreunen

OVER DE SCHRIJVERS

Ilya Zitter, lectoraat Beroepsonderwijs

Kristin Vanlommel, lectoraat Organiseren van Verandering in Onderwijs

SAMENWERKEN VOOR GEZONDHEID EN WELZIJN

In een veranderende maatschappij is ook de zorg constant in beweging. De kijk op wat goede zorg is verandert, de grens tussen zorg en welzijn vervaagt en de focus komt te liggen op het welzijn van de mens als geheel. Dat heeft gevolgen voor professionals (in opleiding). Van huidige en toekomstige professionals wordt een brede blik verwacht op gezondheid én welzijn. Bovendien wordt van hen de wendbaarheid verwacht om zich voortdurend aan te passen aan de wisselende, diverse behoeften van burgers op dit terrein.

Samenwerking tussen verschillende stakeholders binnen onderwijs, onderzoek en beroepspraktijk is dan ook cruciaal om het handelen van zorg- en welzijnsprofessionals voortdurend te onderzoeken, verbeteren en innoveren. Het programma HU GEZOND&WEL is een mooi voorbeeld van een breed samenwerkingsverband met een sterke verbinding tussen onderwijs, regionale partners en onderzoek. Het doel van dit programma is het creëren, uitbreiden en versterken van een netwerk van leeromgevingen op het gebied van gezondheid en welzijn.

“Doel van dit project is het creëren, uitbreiden en versterken van een netwerk van leeromgevingen op het gebied van gezondheid en welzijn. Een netwerk waarbij zowel de beroepsopleiding als de beroepspraktijk zijn betrokken. Hierin werken en leren alle betrokkenen samen rondom actuele vraagstukken: studenten, docenten, onderzoekers, professionals én burgers. Op deze manier trekken toekomstige én huidige professionals samen op als voortrekkers in verandering bij het ontschotten van gezondheidszorg en welzijn.”

Judith Smit, Instituutsdirecteur Paramedische Studies & Programmaleiding HU GEZOND&WEL in [HU Nieuws](#).

Zo toont de samenwerking zich in het verbinden van verschillende onderwijsdomeinen, zoals Bewegingsstudies, Verpleegkundige Studies en Social Work. Er wordt ook intensief samengewerkt met regionale partners, zoals werkveldpartners (uit zorg en welzijn), collega-onderwijsinstellingen (o.a. roc's) en kennispartners (o.a. UMCU). Ook worden verschillende onderzoekgebieden verweven in het programma. Er zijn onderzoekers vanuit het kenniscentrum Leren en Innoveren (LENI), het kenniscentrum Gezond en Duurzaam Leven en het kenniscentrum Sociale Innovatie betrokken bij het ontwerpen, monitoren en evalueren van de leeromgevingen van HU GEZOND&WEL.

HET ONTWERPEN VAN LEEROMGEVINGEN

Het programma brengt vraagstukken mee rond het ontwerpen van leeromgevingen waarin door alle betrokkenen wordt gewerkt, geleerd en geïnnoveerd rond actuele vraagstukken. Het werken, leren en innoveren rond deze vraagstukken vindt nu nog vaak plaats op verschillende eilandjes. Er is ontwerpkennis nodig om te komen tot leeromgevingen die kunnen fungeren als knooppunten, waar (toekomstige) professionals gezamenlijk de gezondheidszorg en welzijn kunnen gaan ontschotten, en over hoe deze leeromgevingen kunnen worden verduurzaamd, zodat er echte doorwerking komt in de regio Utrecht. Voor deze vraagstukken is het lectoraat Beroepsonderwijs betrokken.

“

“Je komt veel in contact met mensen. Doordat je bij verschillende mensen over de vloer komt, ervaar je verschillende huishoudens, wat je een breder beeld geeft van de samenleving en andere culturen.”

- Student van een leeromgeving HU GEZOND&WEL

AMBITIE VAN HET PROGRAMMA HU GEZOND&WEL

Het programma wil uiteindelijk bereiken dat alle ruim 9.000 studenten van de bachelor- en masteropleidingen van de HU in het gezondheids- en welzijnsdomein een substantieel deel in hybride leeromgevingen leren. Hybride leeromgevingen zijn ingebed in de maatschappij: in deze leeromgevingen kunnen studenten, professionals, onderzoekers, burgers en andere stakeholders samen werken aan en leren over gedeelde vraagstukken. Interprofessioneel samenwerken in de driehoek onderwijs, onderzoek en beroepspraktijk is dan ook kenmerkend voor HU GEZOND&WEL.

Het programma brengt ook verandervraagstukken mee: wat willen we met deze andere organisatie van onderwijs bereiken bij studenten, docenten, zorg- en welzijnsprofessionals en burgers? Hoe weten we wat wel of niet werkt? Hoe kunnen we de opbrengsten op het vlak van interprofessioneel leren aantoonbaar maken? Voor deze vraagstukken is het lectoraat Organiseren van verandering in Onderwijs betrokken.

Verweven met de vraagstukken over het ontwerpen van leeromgevingen en verandervraagstukken zijn er in het programma ook inhoudelijke vraagstukken rond gezondheid en welzijn: in de leeromgeving bij een asielzoekerscentrum wordt bijvoorbeeld op een laagdrempelige manier gewerkt aan mondgezondheid bij vluchtelingenkinderen, er zijn studenten actief in een inloophuis voor mensen met dementie en in de eigen opleidingsklinieken wordt gewerkt aan een interprofessionele, domeinoverstijgende intake van nieuwe cliënten. Voor deze vraagstukken zijn lectoraten uit de kenniscentra Gezond en Duurzaam Leven en Sociale Innovatie aangehaakt.

SAMEN DOELEN FORMULEREN

Gezamenlijk wordt onderzocht hoe betrokkenen samen doelen kunnen formuleren en op basis hiervan kunnen monitoren en evalueren hoe hybride leeromgevingen kunnen worden ontworpen en hoe hierin wordt geleerd. Hierbij wordt het ontwerpperspectief gekoppeld aan het veranderperspectief en aan de inhoudelijke perspectieven van gezondheid en welzijn. De uitkomsten van deze monitoring en evaluatie bieden evidentie om met betrokkenen het gesprek aan te gaan. Hoe werken de leeromgevingen die we hebben ontworpen? Hoe komt dat? Welke ontwerpprincipes kunnen we formuleren? Welke werkzame elementen kunnen we gebruiken voor opschaling? Hoe gaat het met onze overall portfolio van leeromgevingen in de regio? Het doel is dus driedubbel: inzichten en ontwerp-kennis creëren over hybride leeromgevingen in grootschalige onderwijsinnovaties, het professionaliseren en leren van alle betrokkenen en via het samen leren en werken in de leeromgevingen direct bijdragen aan de regio.

COMENIUS LEADERSHIP FELLOW

Het programma HU GEZOND&WEL is onderdeel van de noemer Game Changers in health and well-being: Integrating education, applied research and practice to enhance quality of life in Utrecht and surroundings aan het Comeniusprogramma verbonden met een prestigieuze Leadership Fellow beurs, de meest substantiële beurs die binnen het Comeniusprogramma wordt toegekend en waarvan er per hogeschool één ingediend mag worden. De onderzoekers vanuit de verschillende lectoraten hebben samengewerkt met het onderwijs en de regionale partners om de expertise bijeen te brengen om te komen tot een, letterlijk, veelzijdige aanvraag.

In HU GEZOND&WEL vindt dus volop leren en innoveren plaats in samenwerking: door onderzoekers vanuit verschillende lectoraten en kenniscentra, door professionals (in opleiding) in de leeromgevingen en door de opleidingen samen met het regionale werkveld. Het gaat bovendien om een samenwerking op het raakvlak van de zwaartepunten Samen Lerend en Samen Gezond.

Omdat het leren gezamenlijk plaatsvindt, draagt deze samenwerking direct bij aan de missie van LENI: professionals helpen omgaan met complexe vraagstukken in een dynamische omgeving en daarmee ook aan de bredere missie van de HU: het verbeteren van de kwaliteit van (samen)leven van burgers in de regio Utrecht.

SAMENWERKEN IN REGIO'S – SPRONG MEERTALIGHEID WIL MEER

LECTORAAT MEERTALIGHEID EN ONDERWIJS

Maaïke Hajer

Wat kunnen leraren die in Eindhoven lesgeven aan expatleerlingen uit India leren van collega's in Utrecht met vluchtelingenleerlingen uit Afghanistan? En andersom? Op dinsdag

2 november konden leraren, schoolleiders en opleiders elkaar eindelijk in het echt spreken rond deze actuele vragen op de ontmoetingsdag van SPRONG Meertaligheid. Dit project wordt geleid vanuit het lectoraat Meertaligheid en Onderwijs en is één van de vier landelijke onderzoeksconsortia,

gesubsidieerd vanuit het NRO/SIA programma SPRONG Educatief. SPRONG bevordert meerjarige samenwerking tussen praktijk, opleiding en wetenschap vanuit verbinding van regionale netwerken van lectoraten op actuele thema's. "Inclusieve werkwijzen in meertalige contexten" vormt zo'n thema. In de drie regio's hebben vijftien scholen voor primair onderwijs, voortgezet onderwijs en MBO een samenwerking opgebouwd met lectoraten en lerarenopleidingen (van NHL Stenden, Fontys, Marnixacademie en Hogeschool Utrecht). Ze werken aan urgente vragen en een onderzoeksagenda voor de komende jaren.

Voor de uitvoering van die onderzoeksagenda moet er ook een slimme samenwerkingsvorm ontwikkeld worden om het werk vanuit regio's te bestendigen en verbreden. En dat terwijl

er op het thema meertaligheid nog geen landelijke infrastructuur bestaat waar expertise gebundeld wordt. Wat is de meerwaarde die het consortium hier wil bieden? Lector Meertaligheid en Onderwijs en projectleider Maaïke Hajer vroeg Jan Klingen mee te denken over zo'n samenwerkingsvorm. Hij adviseerde menig startende onderneming (en wordt wellicht door sommige lezers herkend als voormalig kenniscentrumdirecteur Innovatie en Business). "De inhoudelijke opdracht van dit project is complex en het vervolg ook. Het werk aan de vraagstukken vergt een lange adem en verschillende expertises. Je komt dan al snel uit op een landelijk ondersteuningspunt", adviseerde hij. "Noem het een Papendal voor het Inclusief Onderwijs in Meertalige Contexten".

Maaïke legde dit idee op 2 november voor aan de partners. In de regio's werken deze opleiders, leraren en onderzoekers op hun eigen wijzen samen. Bijvoorbeeld bij de leernetwerken van Fontys/FLOT, waar 'gouden trio's' kleine vragen rond taalbeleid samen in sprints oplossen. Kunnen meer scholen en opleidingen op zo'n ontmoetingsplek komen leren, wanneer ze inclusieve werkwijzen passend bij hun meertalige leerlingenpopulatie zoeken? De reacties op de studiedag varieerden.

Opleiders en leraren hebben behoefte aan inspiratie, kennis en ervaringen van anderen. Er zijn nu wel websites, maar je weet niet wat adviezen en publicaties waard zijn. De aanwezige partners noemden het belang van heldere kennisoverzichten, beleidskaders en bekwaamheidseisen die je aan personeel kunt stellen. "Je zou een doorgeefluik kunnen

Samenwerking in regio's - SPRONG meertaligheid wil meer

opzetten via publicaties, handreikingen, kijkkaders. En organiseren dat mensen daarmee leren werken, via trainingen, workshops, uitwisseling." "Een ontmoetingsplek rond inclusieve werkwijzen in meertalige settings, waar je weet: daar heb ik wat aan!" "Ja, een broedplaats voor nieuwe ideeën hebben we nodig" en "Je zou als school nauwe banden met onderzoekers willen om samen jouw werkwijze te evalueren". Maar een ander geluid was er ook: "Als wij in de regio goed samenwerken tussen opleiding en scholen, hebben we daar onze handen al vol aan".

Maaïke: "Ik zie dat Papendal-idee wel voor me. Je kunt dan effectiever blijven en elkaar blijven inspireren. Een plaats waar allerlei professionals over grenzen van scholen en opleidingen elkaar regelmatig vinden, kennis uitwisselen en meewerken in onderzoeken rondom hun acute vragen. En dan bijvoorbeeld twee maal per jaar een internaats-week, dat kunnen ankerpunten in het schooljaar worden!" De studiedag leverde veel input voor de Regiegroep van SPRONG-Meertaligheid om in het nieuwe jaar uit te gaan werken.

Lees meer →

Voor meer informatie:
meertaligheid@hu.nl

HULP BIJ ONTWERPGESPREEKEN: SAMENWERKING IN EEN INTERDISCIPLINAIR ONDERZOEK

LECTORAAT NORMATIEVE PROFESSIONALISERING

Cindy Kuiper

Gerald van Dijk

Cindy Kuiper is beleidsadviseur bij de Saxion Research & Graduate School en daarnaast actief als onderzoeker en adviseur op het gebied van taalbeleid en -onderwijs. Gerald van Dijk is onderzoeker bij het lectoraat Curriculumvraagstukken Funderend Onderwijs en lerarenopleider techniek van de HU. Verder werkten aan dit onderzoek mee: Elwin Savelsbergh, lector Curriculumvraagstukken Funderend Onderwijs bij de HU, Jantien Smit, lector Meertaligheid en Onderwijs bij de HU, Leon Dirks en Remke Klapwijk (TU Delft)

Kun je het onderzoek globaal typeren?

Gerald: "In het techniekonderwijs, ook in het funderend onderwijs, wordt op alle niveaus steeds vaker van leerlingen en studenten gevraagd om iets te ontwerpen voor een externe opdrachtgever, zoals een website of een spel. Deze ontwerptaken worden gezien als authentiek en motiverend. Dat betekent wel dat leerlingen in gesprek moeten gaan met de opdrachtgever: wat zijn de wensen van

de opdrachtgever en de mogelijkheden om daaraan te voldoen? Zo'n ontwerpgesprek is een specifiek gesprekstype of een 'genre' en het loont de moeite om daar in het onderwijs aandacht aan te besteden. Maar dan zijn er wel voorbeelden van gespreksfragmenten nodig die de kenmerken van zo'n gesprek illustreren. Die voorbeelden en een beschrijving daarbij hebben we in dit project samengebracht in een online video catalogus."

Wat was de meerwaarde van samenwerking tussen alfa, bèta en ontwerpen of design in dit project?

Cindy: "Onze samenwerking heeft voor alle partijen nieuwe perspectieven opgeleverd over de verbinding tussen taal, schoolvakken en beroepen. We werkten met een theorie over genres, waarbij de relatie tussen vorm en functie van talige uitingen centraal staat en we hebben dat toegepast op sectoren zoals de bouwkunde en de creatieve (ontwerp)sector. Door daarop samen te werken, hebben we ook onze eigen expertise uitgebouwd, onder andere door samen de literatuur in te duiken. Het was mooi om te ervaren hoe die 'genre-bril' werkte om ontwerpgesprekken beter te begrijpen en die inzichten te gebruiken om onderwijs hierover te versterken."

Gerald: "Die taaltheorie of de 'genre-bril' hielp ook om het gesprek hierover aan te gaan met ontwerpers in verschillende sectoren, waaronder onze collega lector Co-Design

Remko van der Lugt. Dat komt doordat die taaltheorie de *functie* van talige uitingen centraal stelt. In welke behoeften voorziet zo'n ontwerpgesprek voor beide partijen? En het denken in termen van behoeften is ook een hele natuurlijke manier van denken voor ontwerpers. Er liggen dus ook nog wel meer kansen voor samenwerking tussen de lectoraten die zich richten op design, taal en onderwijs."

Cindy: "Talige expertise wordt geassocieerd met 'alfa', maar taal speelt overal een rol. In alle domeinen zetten we taal in om in gesprekken of teksten een sociaal doel te bereiken. Een genregerichte benadering van kijken naar teksten en gesprekken werkt verbindend; het doet recht aan de specifieke context en biedt daarin grip op structuur- en taalkenmerken. Hierdoor wordt het genre toegankelijk; voor insiders én voor outsiders."

Gerald: "Ik kom zelf uit de hoek van de bètavakken. Het was mooi om te zien hoe Cindy's expertise hielp om de kenmerken van het genre ontwerpgesprekken bloot te leggen. Dat hadden we als bèta's niet zo goed en zo snel voor elkaar gekregen."

Is bij deze onderwijsbenadering ook sprake van ethische en kritische overwegingen?

Cindy: "De designer leert aan de hand van verschillende voorbeelden hoe hij of zij het beste een ontwerpgesprek aan kan gaan, ofwel: hoe het kan, niet hoe het moet. Dat laat ruimte voor eigen invulling, afhankelijk van doel, doelgroep en context. Anders gesteld: er wordt een kader geboden en naarmate een designer meer ervaring opdoet met dit genre,

zal hij of zij op basis van dit kader het genre steeds meer zelf invulling kunnen geven. In het begin kan een student zich wellicht nog wat te meegaand opstellen in een ontwerpgesprek en durft hij of zij niet in te gaan tegen wensen van de opdrachtgever; dat vraagt om oefening en stevigheid. In het onderwijs kan daar op gecoacht worden aan de hand van bijvoorbeeld rollenspellen."

Gerald: "Ik zou me bijvoorbeeld voor kunnen stellen dat de leerling-ontwerper bestaande kennis over duurzaamheid inzet, om een opdrachtgever op andere gedachten te brengen over de te gebruiken materialen in het ontwerp. Verder spelen machts- en gezagsverhoudingen mee in dit genre. De leerling ontwerpt iets voor een opdrachtgever van buiten school, maar weet dat de leraar beoordeelt. Dat roept ook vragen op. Is het alleen maar goed om leerlingen de school uit te sturen, of doorbreken we daarmee ook een 'veilige tussenruimte' die zo typerend is voor onderwijs en waarin leerlingen nog niet helemaal hoeven te voldoen aan allerlei conventies die in 'de grote mensenwereld' spelen? Hierover moeten we kritisch na blijven denken."

[Lees meer →](#)
[Catalogus met opbrengsten →](#)

IK BEN OOK LENI

LENI kent vele gezichten door de diversiteit aan mensen en onderwerpen waar aan gewerkt wordt. Vier collega's geven een kijkje op hun werkplek en vertellen waar LENI voor hen voor staat...

BO STICHTERMAN

**JUNIOR ONDERZOEKER LECTORAAT
BETEKENISVOL DIGITAAL INNOVEREN**

Geboortedatum: 1 augustus 1994
In dienst bij de HU sinds september 2020

"Bij LENI werk ik vol toewijding en met veel plezier aan relevante vraagstukken gericht op technologie en vaardighedenontwikkeling. De verbinding met de beroepspraktijk, de interdisciplinaire groep van collega's en mijn eigen expertise binnen de (cognitieve)neurowetenschappen zijn voor mij dé ingrediënten voor het werken in een uitdagende, professionele werkomgeving."

HARRY RORIJE

**ONDERZOEKER LECTORAAT
ORGANISEREN VAN VERANDERING
IN ONDERWIJS**

Geboortedatum: 10 april 1967
In dienst bij de HU sinds maart 2019

"Werken bij LENI en het lectoraat betekent dat ik mijn passie en kennis over vernieuwing en verandering van onderwijsorganisaties kan gaan onderbouwen met evidentie. Ik wil graag deze evidentie die we met elkaar opbouwen, kunnen inzetten om het onderwijs vooruit te helpen, zodat het bijdraagt aan inspirerend onderwijs in Nederland."

ANGELIQUE RUITER

**HOGESCHOOLHOOFDDOCENT
LECTORAAT CO-DESIGN**

Geboortedatum: 10 augustus 1980
In dienst bij de HU sinds september 2021

"Ik werk nog maar kort bij LENI, maar ik zie het grootste voordeel in de transdisciplinaire blik op complexiteit en transitie, waarmee de HU op een inspirerende manier richting kan geven aan de praktijk."

HANNEKE TUIJTHOF

**HOGESCHOOLHOOFDDOCENT LECTORAAT
CURRICULUMVRAAGSTUKKEN
FUNDEREND ONDERWIJS**

Geboortedatum: 9 juni 1967
In dienst bij de HU sinds april 2021

"Het werken bij LENI is voor mij een mooie kans om mijn onderzoek naar de curriculumbekwaamheid van docenten en het vormgeven van een curriculum voor de mens en maatschappijvakken in samenwerking met veel praktijkgerichte onderwijsonderzoekers en lerarenopleiders te doen."

OVER DE SCHRIJVERS

Kristin Vanlommel en Harry Rorije,
lectoraat Organiseren van
Verandering in Onderwijs

Elske van den Boom
Muilenberg, lectoraten
Organiseren van
Verandering in Onderwijs
en Werken in Onderwijs

Ilya Zitter, lectoraat
Beroepsonderwijs

Mieke Koeslag-Kreunen,
lectoraat Werken in
Onderwijs

Remko van der Lugt,
lectoraat Co-Design

OVERLAB: LERENDE NETWERKEN VOOR LEREN EN INNOVEREN

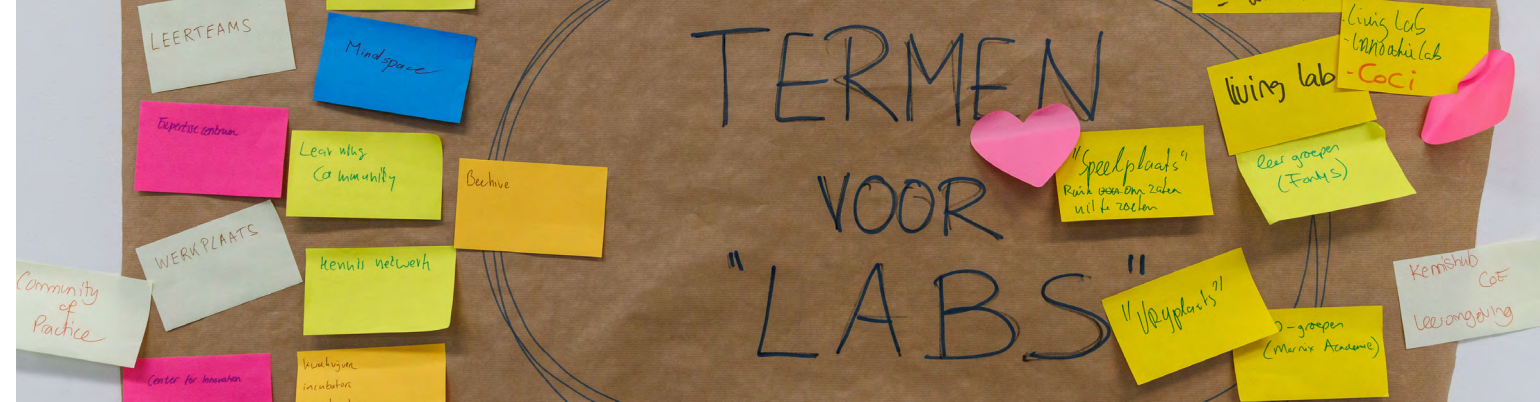
Lerende netwerken kunnen een belangrijke katalysator zijn voor leren van, tijdens en over vernieuwing. Zowel bij de lectoraten als bij de onderwijs-instituten van Hogeschool Utrecht (HU) bestaat een veelheid aan begrippen, aanverwante termen en vele varianten daarop. In een gezamenlijk project doen we in een lerend netwerk onderzoek naar de overeenkomsten en verschillen tussen deze vormen van lerende netwerken, hoe ze bijdragen aan duurzame innovatie en welke theorieën er achter zitten. Vorm is inhoud: het is een lab over labs en daarom hebben we het Overlab gedoopt.

Overlab, wat is dat en waarom is dat belangrijk? - Kristin

Leren en innoveren doe je niet alleen. Lerende netwerken zijn een belangrijk onderdeel van de kennisinfrastructuur van de HU op het snijvlak van disciplines of leeromgevingen. Ze komen voor in alle kleuren en vormen en het is niet altijd hoe en of ze van elkaar verschillen. Hiervoor richtten we het 'Overlab' op in samenwerking tussen lectoraten van kenniscentrum Leren en Innoveren (LENI). We kijken met een helikopterperspectief naar bestaande labs en maken een eerste inventarisatie van gehanteerde criteria, onderliggende theorieën en doelen. Deze beschrijving is een noodzakelijke eerste stap voor de vervolgvraag: hoe dragen labs bij aan vraagstukken rond leren en innoveren?

Wat is de rol van lerende netwerken bij leren en innoveren? - Ilya

Er worden in de driehoek onderwijs, praktijk en onderzoek veel verschillende termen gebruikt naast lerende netwerken en labs: varianten, zoals living lab en leernetwerk en aanverwante termen, zoals werkplaats (professionele, academische, innovatiewerkplaats), learning community, hub (kennis/innovatiehub) of variaties op leeromgeving (hybride leeromgeving, challenge-based leeromgeving, in-society leeromgeving). De rol verschilt, afhankelijk van het domein. De gemene deler is dat (leer)processen die zich op verschillende eilandjes afspelen, zoals leren door professionals in opleiding, lerend innoveren in de praktijk en learning-on-the-job, bij elkaar komen door samen te werken aan maatschappelijke vraagstukken.

Om welke verschillende vormen van samenwerking in onderzoek gaat het?

- Mieke

In de opgehaalde samenwerkingsvormen zien we een continuüm van vrijblijvende speelplaatsen van loosely coupled individuen tot onderzoekend innoveren in teamverband. Hoe minder bekend is over het voorliggende vraagstuk, hoe sterker de onderlinge afhankelijkheid omdat je dan samen nieuwe kennis en werkwijzen moet ontwikkelen. Een systematische aanpak, ruimte voor ieders inbreng, acteren op kennishiaten en regelmatige reflectie maken vormen van samenwerking meer onderzoekend van aard. Gedeelde urgentie en ambitie helpen om naar een gemeenschappelijk resultaat toe te werken. Samenwerking wordt zo minder vrijblijvend.

Wat zijn de eerste vaststellingen of resultaten? - Harry

Een eerste constatering is dat weinig lerende netwerken hun samenstelling en werkwijze baseren op een bepaalde leernetwerktheorie of methode. De meeste leernetwerken creëren een eigen vorm van samenwerking. Een tweede constatering is dat lerende netwerken redelijk los van elkaar in de organisatie staan. Leerprocessen over de leernetwerken heen zijn niet ingericht. Het hangt van de netwerkvorming van individuen af of er ook van elkaar geleerd wordt of de output uit een bepaald leernetwerk bij een ander leernetwerk als input wordt gebruikt. Een derde constatering die al kan worden gemaakt in dit stadium is dat leernetwerken het lastig vinden om de transfer

te maken naar de staande organisatie van hetgeen is ontstaan in het leernetwerk.

Wat is de volgende stap voor Overlab?

- Elske

De volgende stap is een daadwerkelijk Overlab. In een aantal bijeenkomsten met vertegenwoordigers van verschillende netwerken gaan we, met behulp van de ChangeLab-methodologie én een zeilbootmetafoor, leren van elkaar. Er wordt bijvoorbeeld besproken wat voor de wind ging, wat overboord werd gegooid en wat aan land werd gebracht met betrekking tot leren in het lerende netwerk. Daarbij wordt uiteraard ook ingegaan op het hoe en waarom. Zo werken we toe naar overkoepelende inzichten waar alle leernetwerken binnen de HU van kunnen profiteren.

Hoe draagt dit bij aan maatschappelijke opgaven? - Remko

Het complexe karakter van maatschappelijke transitie opgaven vraagt om een gezamenlijk leren tussen verschillende initiatieven, ook wel niche-experimenten genoemd in transitie-jargon. Door voortdurend uitproberen, reflecteren en bijstellen, wordt de gezamenlijke beweging in kracht versterkt. Naast het leren van individuen in netwerken, gaan lerende netwerken dus ook over een collectief proces van lerend innoveren! Met Overlab willen we juist ook toewerken naar een repertoire van tools en methoden voor lerend innoveren in maatschappelijke transitienetwerken.

TIPS VOOR EFFECTIEVE SAMENWERKING

In praktijkgericht onderzoek komen professionals met verschillende achtergronden, vakgebieden en visies elkaar tegen. Hoe werk je dan effectief samen? Die vraag hebben we gesteld aan de medewerkers van LENI en dat levert een mooi aantal tips op. Lees mee!

1

Samenwerking kan als een magneet werken. Een samenwerking met mensen die er eerst niet in geloofden, kan ook ontstaan omdat deze mensen ineens zien dat jij met anderen wel tot een fijne samenwerking bent gekomen.

2

Vanuit het principe van inclusief onderzoek: maak expliciet waar je elkaar binnen de samenwerking voor nodig hebt. Wat brengen de partners elkaar en hoe stel je elkaar in staat om dat ook daadwerkelijk te doen? Dit vraagt commitment, effort en een lange adem van alle samenwerkingspartners, omdat het een kwestie is van leren door te doen en dus ook leren van fouten.

3

Probeer een professionele OEN te zijn: open/onderzoekend, eerlijk en nieuwsgierig naar de onderliggende waarden en overtuigingen. Ruimte maken om het gesprek te voeren over hoe die in de samenwerking invulling kunnen krijgen.

4

Onderzoek voordat je de samenwerking aangaat of de relatie wederkerig is. En wees in samenwerking altijd nieuwsgierig naar de behoeften en belangen van elkaar.

5

Bedenk bij iedere relatie die je als onderzoeker aangaat met praktijkpartners of je een opleiding kunt betrekken/aanhaken.

6

De mooiste inzichten komen uit de samenwerking tussen verschillende disciplines. Dit is ook vaak de lastigste samenwerking. Het wordt leuk en interessant als je de onderlinge verschillen toejuicht en de moeite neemt om elkaar echt te begrijpen.

7

Samenwerken begint bij het elkaar ontmoeten als persoon. Neem daar de tijd voor en creëer de mogelijkheid van persoonlijke ontmoetingen.

8

Zorg voor voldoende momenten om te evalueren en terugkoppeling te geven.

9

Breng eens de sociale dynamieken in kaart die spelen tussen de partners en andere stakeholders van je onderzoeksproject om te analyseren welke stappen nu nodig zijn. Verken ook eens samen mogelijke verre toekomsten en verbeeld deze om los te komen van de huidige situatie om op basis daarvan te vernieuwen.

10

Breng in een lectoraat onderzoekers vanuit zeer uiteenlopende instituten bij elkaar en creëer voldoende tijd voor het geven van feedback op elkaars subsidieaanvragen, onderzoeksvoorstellen, conceptpublicaties en presentaties. Dat levert waardevolle input op vanuit verschillende perspectieven en verrassende invalshoeken.

Research Pathway Tool

DE MEERWAARDE VAN SAMENWERKING TUSSEN DESIGN EN HEALTH

LECTORAAT ONDERZOEKEND VERMOGEN

Marieke Zielhuis

Daan Andriessen

Wat dragen creatieve onderzoeksmethodes bij aan vernieuwing binnen de zorg? We onderzoeken dit binnen de tien projecten van het [ZonMw Create Health-programma](#). Deze projecten zijn gericht op eHealth-innovaties ten behoeve van gezond en actief ouder worden. Alle projecten zijn bewust opgezet als een samenwerking tussen onderzoekers vanuit zowel het creatieve domein als het zorgdomein én met partners uit de zorg- en ontwerppraktijk. Daarnaast vroeg het programma dat de mensen uit de doelgroep nauw werden betrokken. Denk bijvoorbeeld aan ouderen of mensen met dementie.

Ons overkoepelende project Chiwawa (Creative and Health Innovation Ways of Working Analysis) heeft de opdracht om te bestuderen hoe die verschillende disciplines hun manieren van werken combineren én wat dat aan waarde oplevert voor de mensen om wie het gaat.

VIER PRAKTIJKEN RAKEN ELKAAR

In de Create Health-projecten komen vier verschillende praktijken bij elkaar: onderzoekers en praktijkprofessionals uit zowel het design domein als het zorgdomein. Hoe deze vier samenkomen hebben we vanuit het perspectief van 'boundary crossing' onderzocht. [Boundary Crossing \(Akkerman & Bakker, 2011\)](#) gaat over de inspanningen om belemmeringen op te lossen als gevolg van de verschillen tussen praktijken.

Dit geeft onder meer inzicht in de misverstanden en het verschil in verwachting dat tussen partners kan ontstaan. Bijvoorbeeld over de in te zetten methoden en wat daarmee wordt bedoeld. Wat verstaan we eigenlijk precies onder 'co-design'? Of onder een effectstudie?

RESEARCH PATHWAY TOOL

We hebben een tool ontwikkeld die gebruikt kan worden om het onderlinge gesprek rond de belangrijkste onderwerpen al in een vroeg stadium te voeren. De tool onderscheidt drie contexten: de praktijkcontext (zoals verpleeghuizen, bij mensen thuis, etc.), de theoretische context (de wereld van modellen en abstracte theorie) en de conceptuele context (de wereld van de ideeën en gecreëerde situaties zoals pilots). Ook worden drie typen activiteiten onderscheiden: begrijpen & creëren, verkennen & testen en opleveren & implementeren. Door het combineren van deze dimensies ontstaat een matrix van 3x3 die is gebaseerd op het Research Pathway Model (Van Beest et al., in press).

Partners kunnen hun samenwerking verkennen met deze matrix als een 'praatplaat' op tafel. De deelnemers plaatsen zichzelf als poppetjes op de matrix om inzichtelijk te maken wie in welke van de drie contexten en bij welke activiteiten een bijdrage wil leveren. Ook plaatsen ze op een vergelijkbare manier de mensen uit de doelgroep. Vervolgens bespreken ze welke producten de deelnemers denken te maken tijdens het onderzoek, zoals prototypen van een oplossing of artefacten die

als onderzoekshulpmiddel worden gebruikt. Methoden worden bespreekbaar gemaakt met behulp van kaartjes. Als we bijvoorbeeld de kaartjes "co-creatie sessie" of "semi-structured interview" erbij pakken, dan kunnen de verschillende beelden en aannames hierover worden besproken.

Tijdens een workshop op de Dutch Design Week in oktober 2021 is deze tool toegepast door een groep mensen uit de creatieve sector en uit de zorgsector. Dit leverde al snel waardevolle gesprekken op tussen de deelnemers. Hoe gaan we bewegen tussen de drie contexten? Wie speelt hierin welke rol? Wat willen we testen en welke aanpak hanteren we? En wat leveren we uiteindelijk op: een concreet product voor de praktijk of een verbetering van een theoretisch model?

Meer weten?

Het project wordt in mei 2022 afgerond met een afsluitend event en een boek. Ook zal ons prototype van de tool worden doorontwikkeld tot een bruikbaar instrument. Updates zijn te vinden op de website:

[Lees meer →](#)

INTERDISCIPLINAIR WERKEN IN DE PRAKTIJK. VAN MOOIE DROMEN EN DE HARDE (?) WERKELIJKHEID

LECTORAAT CO-DESIGN

Remko van der Lugt Angelique Ruiter

DE DROOM - Remko

Al jaren zijn we, lectoren Mieke Oostra (lector Nieuwe Energie in de Stad), Nico de Vos, lector Participatie en Stedelijke Vernieuwing, Annette Klarenbeek (lector Communicatie in Digitale Transitie, Ilya Zitter (lector Beroepsonderwijs) en ik, Remko van der Lugt (lector Co-Design), in de wandelgangen aan het praten over hoe mooi het zou zijn om vanuit de vier kenniscentra van Hogeschool Utrecht (HU) gezamenlijk het onderwerp van de sociale aspecten van de energietransitie op systemische wijze op te pakken. De bedoeling is dus om echt interprofessioneel te werk te gaan en als team op te trekken. Met het idee dat dit bijdraagt aan een hogeschool-breed begrip en handelswijze van hoe we als HU met onderwijs en onderzoek kunnen bijdragen aan het oplossen van complexe maatschappelijke vraagstukken.

Het lukte Mieke Oostra om hiertoe een plek te bemachtigen in een voorstel voor de Europese regionale ontwikkelingssubsidie Kansen voor West (REACT-EU). Het project richt zich op

de energietransitie in de Amsterdamse wijk Gaasperdam vanuit een holistisch perspectief: er wordt gekeken naar zowel de technische als de sociale en democratische aspecten van energietransitie. Het 'donut model', een model dat economische welvaart bekijkt vanuit een sociaalecologisch perspectief, van Kate Raworth is daarbij uitgangspunt. Het is de bedoeling het eigen organiseervermogen van de wijk te ontwikkelen door initiatieven vanuit de wijk te stimuleren, verbinden en versterken. Als lectoren droomden we over een netwerk van hybride leeromgevingen in de wijk, waarin bewoners initiatief nemen en in ontwikkelwerkplaatsen samenwerken met studenten, onderzoekers, bedrijven en overheid. Een netwerk waar niet alleen in deze werkplaatsen door individuen wordt geleerd, maar ook juist tussen de werkplaatsen experimenten worden afgestemd en erover wordt gereflecteerd. We waren natuurlijk superblij toen we bericht kregen dat deze subsidie was gehonoreerd! Dat betekent wel dat de mooie woorden omgezet moeten worden in daden...

DE WERKELIJKHEID - Angelique

In de praktijk blijkt het lastiger om interprofessioneel te werken; deels door de opzet van het onderzoek en deels door de beschikbare capaciteit binnen de lectoraten. De afbakening van het project in werkpakketten zorgt voor een kunstmatige scheidslijn waarbij het lijkt alsof er afzonderlijke taken liggen,

terwijl de werkpakketten nauw verbonden zijn. Daarnaast is beschikbare tijd van onderzoekers een probleem, onder andere omdat zij op meerdere projecten werken. Omdat de HU geen penvoerder is, is het daarnaast nog zoeken naar de mate waarin de HU richting kan geven aan het project als geheel. In overleg met de opdrachtgever wordt steeds gekeken waar behoefte aan is om zo vertrouwen en gedeeld begrip op te bouwen.

Om deze uitdagingen effectief op te lossen hebben we besloten om integraal over werkpakketten heen te werken, waarbij ik, Angelique, hogeschool hoofddocent Co-Design, functioneer als boundary spanner. Ik faciliteer de communicatie tussen onderzoekers, lectoraten, kenniscentra en de buitenwereld. Daarin beweeg ik tussen en over de grenzen van de lectoraten en de praktijk in de wijk. Door over werkpakketten heen te kijken, is duidelijk geworden dat we, bijvoorbeeld, de werkpakketten sociale energietransitie en

democratische energietransitie als een geheel moeten behandelen, omdat het een uit het ander volgt.

Ik vind dit een interessant project juist door bovengenoemde uitdagingen. Door samen vanuit verschillende lectoraten naar een vraagstuk te kijken, kunnen we veel leren van elkaars disciplines. Bij het kijken naar oplossingen voor de vraagstukken in dit project komt mijn ervaring op het gebied van social design en stadslabs samen en dat vind ik razend interessant.

DE TOEKOMST - Remko en Angelique

Nu de eerste stappen zijn gezet en ook duidelijk is wat de uitdagingen zijn, hebben we een goede basis om mee te werken. We verwachten dat het interprofessionele karakter van het onderzoeksteam ervoor zal zorgen dat het uiteindelijke resultaat beter aansluit op de praktijk. Daarbij gaan we sowieso heel veel leren over de manieren waarop zo'n lerend netwerk van hybride leeromgevingen echt kan gaan leven en bewoners vorm geven aan de energietransitie in de wijk!

NRO (DREAM)TEAM BORREL

Vandaag hebben we dé borrel, die in onze agenda staat als de 'NRO (dream)team borrel'. Na bijna een jaar online samenwerken, zien we elkaar vandaag voor het eerst in real life. Herkennen we iedereen wel in het echt? Hoe lang zou iedereen zijn? Lukt het om iedereen bij naam te noemen zonder namen linksonder in beeld? Het (dream) team bestaat uit Manon Kluijtmans (UMCU/UU), Frans Prins (UU), Rik Vangangelt (UU), Esther van Dijk (UU), en wij twee. Manon is directeur van het Centre voor Academic Teaching (UU) en hoogleraar Education to Connect Science and Professional Practice (UMC), Frans is UHD bij onderwijswetenschappen rondom assessment, feedback en motivatie, Esther is promovenda bij het Centre voor Academic Teaching die onderzoek doet naar de expertise-ontwikkeling van universitair docenten, en Rik werkt bij datzelfde centrum en wil een promotietraject starten op docentprofessionalisering in onderwijsonderzoek. En wij als vertegenwoordigers van het hbo-perspectief: Mieke, lector Werken in Onderwijs en Lisette, senior-onderzoeker lectoraat Onderzoekend Vermogen. Voor ons is dit een eerste samenwerking met de Universiteit Utrecht aan een onderzoeksvoorstel (NRO hoger onderwijs voor de toekomst) met de titel From strategic agenda to higher education for the future: scholarly teachers as essential link between policy, theory and practice. Tijdens de borrel proosten we op onze samenwerking en blikken terug op onze boundary-crossingsprocessen. We hebben goede hoop op gunning. Zo niet, dan hebben we nog steeds iets te vieren, namelijk het leerzame en rijke proces van samenwerken in een divers team. Een team is een groep individuen die elkaar nodig hebben om tot een resultaat te komen.

“

Samenwerking in een team is succesvol als leden in staat zijn ieders unieke kennis, ideeën en vragen uit te wisselen, te bediscussiëren en te komen tot nieuwe kennis, ideeën en vragen, of, in ons geval een onderzoeksvoorstel met een begroting van bijna 7 ton.

Samenwerking in een team is succesvol als leden in staat zijn ieders unieke kennis, ideeën en vragen uit te wisselen, te bediscussiëren en te komen tot nieuwe kennis, ideeën en vragen, of, in ons geval een onderzoeksvoorstel met een begroting van bijna 7 ton. En dat gaat niet vanzelf, zoals in heel veel teams. Ieders unieke inbreng is essentieel maar hoe benut je die daadwerkelijk? Hoe maak je in dit geval gebruik van het leerpotentieel dat er is op de grens van de systemen van wetenschappelijk onderwijs en hoger beroepsoponderwijs?

In een sneltreinvaart leerden we elkaar kennen in online meetings en eerste conceptvoorstellen. Al snel waren we het erover eens dat we het ieder in onze eigen context over hetzelfde praktijkprobleem hadden: hoe stimuleren we de docentkwaliteit door onderzoekend te leren kijken naar je eigen onderwijs als docent in het hoger onderwijs? Maar we ontdekten dat we hetzelfde fenomeen anders benoemen. Waar we het in het hbo hebben over docenten met onderzoekend vermogen om toekomstbestendig hoger (beroeps)onderwijs te kunnen verzorgen, wordt dit in de universitaire onderwijskundewereld aangeduid met termen als scholarly teaching en educational scholarship. En dan kwam toch weer de vraag op tafel of we echt wel hetzelfde bedoelden? Hoe kom je dan tot een gezamenlijke uitwerking van zo'n concept? Welke taal ga je hanteren? Dat is een uitdagend proces!

Een andere grens met leerpotentieel die we tegenkwamen, is hoe we aankijken tegen de wetenschappelijke en praktijkrelevantie van ons onderzoek. Bedoelen we daar hetzelfde mee? We zijn de uitdaging aangegaan om met het PRIME-model (Greven & Andriessen, 2019) in de hand zowel geambieerde kennisdoelen als

veranderdoelen te bespreken, terwijl we elkaars achtergronden nog moesten leren kennen. We probeerden steeds de verbinding te leggen met onze eigen onderzoeksparadigma's en dat te expliciteren. Soms verloren we die verbinding met ons paradigma onderweg dan even. Moet je eerst een literatuurreview doen naar een concept voor je start met een ontwerpgericht onderzoek of laat je dat parallel lopen? Is het van groot belang om docenten nu al aan tafel te hebben zitten? Wat doen wij als die stap overgeslagen wordt? Past het onderzoek dan nog wel voldoende bij ons, bij wie wij zijn als praktijkgerichte onderzoekers?

Dit soort gesprekken raakten onze professionele identiteit waardoor we zelf ook een professionele ontwikkeling doormaakten. Wie ben ik als onderzoeker en (hoe) voel ik mij verbonden met de richting die we op gaan? Tijd voor evaluatie en reflectie is hierbij onontbeerlijk. En dat is misschien wel waarom '(dream)team borrel' in de agenda staat. Onder het genot van een hapje en drankje wisselt het toch iets gemakkelijker uit over onze eigen praktijken, ontwerpgericht onderzoek, eerdere ervaringen met onderwijskundig onderzoek en methodologieboeken dan in een efficiënte online Teamsmeeting. Soms is het proces toch echt belangrijker dan het uiteindelijke product. Tenzij we de subsidie krijgen toegewezen natuurlijk.

OPENBARE LESSEN

LECTOR KRISTIN VANLOMMEL

Kristin Vanlommel is lector **Organiseren van Verandering in Onderwijs** bij het gelijknamige lectoraat. Zij sprak 29 september 2021 haar openbare les 'Organiseren van complexe verandering in onderwijs' uit.

[Kijk hier de opname van de uitzending →](#)

LECTOR MIEKE KOESLAG-KREUNEN

Mieke Koeslag-Kreunen is lector **Werken in Onderwijs** bij het lectoraat met dezelfde naam. Op 24 november 2021 vond haar openbare les 'Fier: naar onderwijsprofessionals met werkplezier' plaats.

[Kijk hier de opname van de uitzending →](#)